

Enige Staphylinidae nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera)

OSCAR VORST

VORST, O., 1992. SOME STAPHYLINIDAE NEW TO THE DUTCH FAUNA (COLEOPTERA). – *ENT. BER., AMST.* 52 (7): 101-103.

Abstract: *Philonthus alpinus*, *Tachyporus quadriscopulatus*, *Cypha tarsalis*, *Falagria concinna*, *Trichiusa immigrata* and *Meotica capitalis* are recorded for the first time from The Netherlands. The records of *F. concinna* and *T. immigrata*, both associated with decaying vegetable matter, are the result of recent immigration; the other species are only recently discovered because they have been mixed up with closely related species.

Bovenzevenwouden 78, 3524 CK Utrecht.

Inleiding

Binnen de Coleoptera genieten de Staphylinidae een geringe populariteit, enerzijds door het grote aantal vaak moeilijk te onderscheiden soorten, anderzijds door het onaanzienlijk voorkomen van de meeste leden van deze familie. Hierdoor is de kennis van deze groep binnen het Nederlands faunagebied beperkt. De afgelopen jaren werden door mij dan ook een aantal soorten verzameld die niet eerder uit ons land gemeld werden (Brakman, 1966; Huijbregts & Krikken, 1985, 1988). Gedeeltelijk betreft het hier vondsten van moeilijk te herkennen soorten, gedeeltelijk gaat het om soorten die recent beschreven zijn. De vondsten van *Falagria concinna* Erichson en *Trichiusa immigrata* Lohse tenslotte, berusten waarschijnlijk op recente areaaluitbreidingen. Opvallend is dat deze beide echte cultuurvolgers zijn door hun binding aan rottend plantaardig materiaal (Lucht, 1987). Dit wordt bevestigd door de Nederlandse waarnemingen in respectievelijk een berg houtspaanders en een hoop oud hooi.

Philonthus alpinus Eppelsheim

Twee exemplaren, een ♂ en een ♀, van deze soort werden op 13.i.1991 gezeefd uit aanspoelsel van de Lek te Lexmond (Amersfoort-

coörd. 130-442). Deze soort is zeer nauw verwant met *P. albipes* (Gravenhorst); het mannelijk genitaal vormt het enige betrouwbare determinatiekenmerk (Lohse, 1964). Hierdoor zijn eerdere vangsten van deze soort misschien niet als zodanig herkend. Daarom werd het materiaal van *P. albipes* in de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam bekeken. Van twaalf onderzochte mannetjes bleken er twee tot *P. alpinus* te behoren (Baarn, 30.v.1920, leg. A. Reclaire; Valkenburg, 20.ix.1937, leg. A. Reclaire). Door S. C. Langeveld werd een exemplaar van deze soort gevangen in de Amsterdamse Waterleidingduinen (16.iv.1988, Amersfoort-coörd. 97-483). Het verspreidingsgebied van *P. alpinus* strekt zich uit over grote delen van Noord- en Midden-Europa: van Zweden en Groot-Brittannië tot Spanje en Tsjecho-Slowakije (Palm, 1963; Coiffait, 1974; Lucht, 1987). Uit België wordt zij gemeld van Melle (Segers, 1986b): „in 20-days old cattle-droppings”. Coiffait (1974) geeft mest in de subalpine zone als biotoop, maar vermeldt daarbij „descend parfois dans les vallées”, hiermee suggererend dat de soort eigenlijk beperkt is tot het gebergte. Koch (1989) zegt niets over een voorkeur voor bergen maar noemt daarentegen, specifiek voor de kuststreek, het voorkomen onder aanspoelsel.

spoelsel. Deze soort is tot nu toe in ons land over het hoofd gezien en is, hoewel minder verbreid dan *P. albipes*, mogelijk niet zeldzaam.

Tachyporus quadriscopulatus Pandellé
syn.: *signifer* auct. nec Pandellé

Van deze soort werd op 23.xii.1983 een ♂ gevangen, dat ik pas onlangs als zodanig herkende. Zij is te onderscheiden van *T. atriceps* Stephens, waar ze op lijkt, door de lengte van de aedeagus ($\approx 850 \mu\text{m}$ bij *T. quadriscopulatus*; $\approx 625 \mu\text{m}$ bij *T. atriceps*) en de duidelijk verbrede voortarsen van het mannetje. De vindplaats (Zeist, Kerkebosch, Amersfoort-coörd. 147-454) bestaat uit een klein mosrijk heideveldje met opslag van berk en eik op de droge zandgrond van de Utrechtse Heuvelrug. Dit biotoop stemt overeen met wat hierover in de literatuur vermeld wordt: „auf trockenem Sandboden, in Moose, das von *Calluna* oder Gras durchwachsen ist” (Kerstens, 1956). Koch (1989) noemt *T. quadriscopulatus* eurytoop en xerophil. De soort wordt vermeld voor Engeland (Pope, 1977), Duitsland, Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije (Lucht, 1987) en Scandinavië (Silfverberg, 1979). Controle van een 50-tal exemplaren (uit de collecties van de auteur en het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam) van *T. atriceps* leverde geen *T. quadriscopulatus* op, evenals een recent bezoek (10.iii.1991) aan de vindplaats in Zeist. Gericht zoeken in het juiste biotoop zal misschien meer vindplaatsen van deze zeldzame soort op kunnen leveren.

Cypha tarsalis (Luze)

Tussen dorre bladeren aan de voet van een beuk werd op 8.xii.1990 een mannetje van deze soort gezeefd. De vindplaats is gelegen op het landgoed Oldenaller bij Nijkerk (Amersfoort-coörd. 164-473). Een zekere determinatie binnen het geslacht *Cypha* is vaak alleen mogelijk met behulp van het mannelijk genitaal. Goede afbeeldingen zijn te vinden in Palm (1966). *Cypha tarsalis* wordt van de ons omringende landen gemeld uit Scandinavië, Denemarken,

Duitsland en België (Silfverberg, 1979; Lucht, 1987; Segers, 1986a), maar niet uit Groot-Brittannië (Pope, 1977). Opvallend is de verspreiding in Scandinavië, die beperkt is tot een strook langs de kust (Palm, 1966). Misschien komt deze soort meer voor, maar is ze tot nu toe over het hoofd gezien.

Falagria concinna Erichson

Van deze soort werden op 7.x.1991 drie exemplaren gezeefd uit een hoop spaanders, ontstaan door het ter plaatse versnipperen van snoeihout, in de berm van een weg te Vechten (Ut; Amersfoort-coörd. 139-452). Deze sierlijke soort, die onmiddellijk opvalt door de zeer slanke ledematen, komt verspreid door de gehele tropische en subtropische zone voor. Hoewel al langer bekend uit Zuid-Europa, wordt deze soort de laatste jaren steeds vaker uit noordelijker streken gemeld: Duitsland, Groot-Brittannië, Zweden en Denemarken (Vogel, 1980; Appleton, 1987; Silfverberg, 1979; Lucht, 1987). Inmiddels heeft de soort zich over geheel Midden-Europa verspreid (Lohse & Lucht, 1989). De vindplaatsen betreffen meestal sterk door de mens beïnvloede biotopen, zoals te Düsseldorf in rottend stro en in een hoop afval in de haven van Hamburg. In Engeland wordt de soort dan ook niet als ingeburgerd beschouwd (Pope, 1977). Of *F. concinna* een permanente aanwinst voor de Nederlandse fauna vormt, zal in de toekomst blijken.

Trichiusa immigrata Lohse

Op 1.vi.1991 werd een tiental exemplaren van deze recentelijk uit Noord-Amerika geïmporteerde soort (Lohse & Lucht, 1989) gezeefd uit een hoop oud hooi te Mechelen (Amersfoort-coörd. 192-312). Binnen de Callicerini is *Trichiusa* gemakkelijk te herkennen aan het smoezelig behaarde voorlijf en het ovale, van het eerste tot het vierde segment verbrede, achterlijf. *T. immigrata* werd in 1975 voor het eerst in Europa gesignaleerd in Berlijn. Zij heeft zich sindsdien in hoog tempo over geheel Midden-Europa verbreid (Lohse & Lucht, 1989) en nu

dus ook Nederland bereikt. De soort, die te vinden is in warme kompost en dergelijke, vliegt graag en zal zich de komende tijd nog wel verder uitbreiden.

Meotica capitalis (Mulsant & Rey)
syn.: *apicalis* Benick

Deze soort werd de afgelopen jaren een aantal malen verzameld: Udenhout (Amersfoort-coörd. 139-404), 2 ♀♀ gezeefd op 17.iii.1990; Boxtel, De Geelders (Amersfoort-coörd. 156-400), 20.x.1990, een ♂ en op 13.iii.1991 in hetzelfde terrein (Amersfoort-coörd. 153-400) nogmaals een ♂. De vindplaats in Udenhout betreft een vochtig populierenbos op zavel. In Boxtel werd *M. capitalis* verzameld in een vochtig eikenbos en op de bodem van een drooggevallen sloot in een schraal hooiland. Deze soort is nauw verwant met *M. exilis* (Erichson). De beste verschilkenmerken met deze soort worden in beide geslachten gevormd door het genitaal (Lohse, 1974). De spits van de aedeagus van *M. capitalis* is spatelvormig verbreed en uitgerand; dit in tegenstelling tot de afgeronde spits bij *M. exilis*. Bij het vrouwtje van *M. capitalis* heeft de spermatheca een extra knik. Daarnaast is *M. capitalis* iets forser, gemiddeld lichter van kleur en heeft minder brede sprietleedjes. Een revisie van een gedeelte van het materiaal dat in de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam onder *M. exilis* stond leverde nog vijf vindplaatsen op: Arnhem, iv., leg. H. J. Veth; Leeuwen (Ge), iii.1917, leg. D. Mac Gillavry; Amsterdamsche Bosch, 17.iv.1957 & 27.ii.1961, leg. A. C. Nonnekens; Princenhage (NB), viii.1919, leg. P. v. d. Wiel en Schin op Geul, 2.i.1937, leg. P. v. d. Wiel. Het voorkomen van *M. capitalis* wordt gemeld uit de volgende landen: Groot-Brittannië, Scandinavië, Denemarken, Duitsland, Tsjecho-Slowakije, Oostenrijk (Benick, 1954; Lucht, 1987; Pope, 1977; Silfverberg, 1979). Van de 85 onderzochte exemplaren bleken er 17 tot *M. capitalis* te moeten worden gerekend; deze is daarmee in ons land na *M. exilis* de algemeenste soort van dit geslacht.

Dankwoord

Ik dank B. Brugge (Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam) voor zijn hulp in de collectie en J. G. M. Cuppen voor het kritisch doornemen van het manuscript.

Literatuur

- APPLETON, D., 1987. Falagria concinna new to Hampshire. – *Entomologist's mon. Mag.* 123: 126.
- BENICK, G., 1954. Studien über die Gattung Meotica Muls. et Rey. – *Verh. Ver. naturw. Heimatforsch.* 31: 53-80.
- BRAKMAN, P. J., 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. – *Monogr. ned. ent. Ver.* 2: i-x, 1-219.
- COIFFAIT, H., 1974. Coléoptères Staphylinidae de la région paléarctique II, Sous famille Staphylininae Tribus Philonthini et Staphylinini. – *Nouv. Revue Ent. (Suppl.)* 3: 1-593.
- HUIJBREGTS, J. & J. KRIKKEN, 1985. Overzicht van wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1966-1984). – *Nieuwsbr. eur. invert. Surv. Ned.* 16: 23-30.
- HUIJBREGTS, J. & J. KRIKKEN, 1988. Aanvullingen op de lijst van Nederlandse kevers (1985-1986). – *Nieuwsbr. eur. invert. Surv. Ned.* 18: 7-8.
- KERSTENS, G., 1956. Bestimmungstabelle der Tachyporusarten Deutschlands. – *Ent. Bl. Biol. Syst. Käfer* 52: 73-87.
- KOCH, K., 1989. *Die Käfer Mitteleuropas, Band 11, Ökologie*: 1-440. Goecke & Evers, Krefeld.
- LOHSE, G. A., 1964. *Die Käfer Mitteleuropas, Band 4 Staphylinidae I*: 1-264. Goecke & Evers, Krefeld.
- LOHSE, G. A., 1974. *Die Käfer Mitteleuropas, Band 5 Staphylinidae II*: 1-381. Goecke & Evers, Krefeld.
- LOHSE, G. A. & W. H. LUCHT, 1989. *Die Käfer Mitteleuropas, 1. Supplementband*: 1-346. Goecke & Evers, Krefeld.
- LUCHT, W. H., 1987. *Die Käfer Mitteleuropas, Band K, Katalogus*: 1-342. Goecke & Evers, Krefeld.
- PALM, T., 1963. Skabaggar, Coleoptera. Kortvingar: fam. Staphylinidae, Häfte 3. Underfam. Paederinae, Staphylininae. – *Svensk Insektfauna* 49: 1-168.
- PALM, T., 1966. Skabaggar, Coleoptera. Kortvingar: fam. Staphylinidae, Häfte 4. Underfam. Habrocerinae, Trichophyinae, Tachyporinae. – *Svensk insektf.* 50: 1-91.
- POPE, R. D., 1977. A check list of British insects. Part 3: Coleoptera and Strepsiptera. – *Handbk Ident. Br. Insects* XI (3): i-xiv, 1-105.
- SEGBERS, R., 1986a. Catalogus Staphylinidarum Belgicae (Coleoptera). – *Docums Trav. Inst. r. Sci. Nat. Belg.* 32: 1-104.
- SEGBERS, R., 1986b. Staphylinidae new to the Belgian fauna. – *Bull. Annl. Soc. r. belge Ent.* 122: 213-217.
- SILFVERBERG, H., 1979. *Enumeratio coleopterorum fenoscandiae et daniae*: i-vi, 1-79. Helsingin Hyönteisvaihtoyhdistys, Helsinki.
- VOGEL, J., 1980. Bemerkenswerte und für die DDR neue Staphylinidae aus Thüringen. – *Ent. Nachr.* 24: 33-40.

Geaccepteerd 17.ii.1992.